

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-12

Аймаг / дүүрэг:
Сум
Сургууль:
Анги: Бүлэг:
Овог:
Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 80 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн сул зайд бичиж тэмдэглэнэ.

Бүдэгхэн одны гэгээ

Цаад өрөөнд сонин уншиж суутал ээж дуудлаа. Би уншиж байсан зүйлдээ баахан хоргодож:

- Юу вэ? гэсээр шагайвал ээж зурагт руугаа чимээгүйхэн заалаа. Хэсэг ажилчдад одон гардуулах ёслолын нэвтрүүлэг ажээ. Би учрыг нь үл ойлгон ижий рүү харвал:
 - Таньж байна уу? гэж дүд мадгүй юм асуув. Надад таних хүн алга. Үнэнээ хэлбэл ээж:
 - Та нар ч анхнаасаа таниагүй улсаа... гэснээ яагаав Долог! гэхэд нь сэтгэлийн мухарт гээгдэж, аль хэдүйнээ мартагдсан нэгэн бүсгүйн дүр хаврын ногоо цухуйх адил нүднээ хэнзлэн ургаж ирлээ.

XXX

Зайсангийн гүүр барьж байсан цаг. Би оюутан байлаа. Аав гүүрний манаач хийх. Гүүрний ч гэж дээ, барилгын материал хардаг байсан юм санж уу даа.

Би гадаадад сурдаг, зуныхаа амралтаар ирчхээд бас энэ барилга дээр юухан хээхэн хийдэг байлаа л даа.

Долог гэж бөндийсөн улаан хацартай жаахан охин байх. Хацар нь бөндгөр болохоос биш турьгүй амьтаан. Дамнуурган тэвш дамжилж явааг нь анх хараад хаяхна очоод нуруу нь хуга үсрэх бол гэж бодмоор. Бор гарынх нь хэдэн богино хуруу хүрзний иш атгаж хүрмээргүй. Тэгсэн мөртлөө ямар гэж санана. Нэг ажил дээр хамт тавигдчихвал ганц суниах зөв өгөлгүй, ёстой нэг сунгаж өгнө дөө.

Материалаар суучихсан юм уу, бороо шороотой гээд ажил багатай байвал "Одоо юу хийхэв" гээд бригадын даргыг ч зүгээр суулгахгүй. Цаадах нь заримдаа уцаарлаад "Үгүй, чи ямар тийрэн¹ шиг амьтан бэ" гэж суудагсан.

Тиймийг нь далимдуулаад хүн болгон зarah дуртай. Тэр болгонд Долог огт уцаарлахгүй хийж өгнө. Бүр зarah юм олдохгүй бол тамхia хүртэл ороолгуулна гээч! Юу ч хэлж байсан уурланaa нэг байхгүй. Зарим нэг марзандуу нь:

- Долог чи ер нь ажил сайтай, хөөрхөн хүүхэн юмаа! Би чамтай сууна байгаа даа гэж цаашлуулахад толгой дохиод л инээмсэглэж явна.
- Хүүеэ, зэвшөөрч байна! Бас горьдов oo! Хэн чамтай суудаг юм бэ гэж арзалахад нь бас л тэнэг юм шиг инээж явдагсан.

"Энэ жаахан солиотой байхаа" гэж охид шоолно. "Эм хүн биш, ажлын луус" гэж харцуул дооглоно. Тэр ч байтугай бүр давраад гар хөлийн үзүүрт зarah гэхдээ:

- Долоог, Долог гэж албаар "Гөлөөг, гөлөг" гэсэн аялгаар дуудаход нь ч огт юм санахгүй "Аан" гэсээр гүйж ирнэ.

Барилгачид өдөр тогоо тогоогоор цай чанаж, цаасанд боосон хуушуур, тарган мах гаргаж тас тас хөхрөн цайлахад Долог хэдэн боорцог гаргаж сэнжтэй ногоон аягаараа нэг цай хийж аваад хүн хүнийг нөгөө л тав зургаахан боорцгоороо дайлна. Түүнээс нь хэн идэх вэ дээ, "Баярлалаа, баярлалаа, өглөгийн эзэн минь, лусын дагина минь" гэж бас л дооглоно.

Хүн түүнийг юм идэж уу гэвэл "за" гэж уриалгахан нь аргагүй очоод ганц хэрчмийг ч юм уу, амсах төдий аваад завсарлага дуусах яагаа ч үгүй байхад ажилдаа гарна.

Ажилчдыг цайлж дуусах хооронд зуурмагийн тэвшийг хайргаар дүүргэж, өрлөгчний нийвийг угааж, хүний өөрийн хүрз зээтүү хямгадаж, шуудайтай цемент ойртуулан, тоосго шохой дөхүүлнэ.

Долог гэж ийм нэгэн охин байв даа. Ээж л түүнийг магтаж дуудаж даллаж, өмнөөс нь хүн амьтантай ам муруйж хүртэл явдагсан.

Нэг удаа Долог шуудайд модны зомгол хийж үүрээд явах гэтэп "Дамжилж хүргэж өг" гэж ээж загнаад би албан шахалтаар явж билээ. Хамт сурдаг хүүхдүүд харчих вий гэхээс би их л ичиж явсан. Тэгсэн хирнээ ам хуурайгүй шулганан явах Дологийн яриа надад сонин байлаа.

Ярьсан болгоныг үл санана. Киноны гэрэл цохьсон хальс мэт дуртгалын туузыг эргүүлж нэгэн үзвэл тэр ярианаас ийм л юм үлджээ.

¹ Тийрэн – шашны ойлголтоор алив юмыг эгшний дотор бүтээдэг, нэг төрлийн ад албин.

"Аавын бие муудаад "түргэн" дуудаж эмнэлэг рүү явахад би явалцсан юм. Манай хотын зах руу ямар замтай билээ дээ. Би ч тэр үед ааваа өрөвдөөд л донслох болгонд нь яс хугарч байгаа юм шиг сэтгэл хөндүүрлэж явсан даа. Аав минь ч эмнэлэгт очоод л өнгөрчихсөн. Тэгэхэд би харин манайхаас эмнэлэг хүртэл засмалтай байсансан бол аав минь амьд байх юм шиг санасан.

Одоо ч гэсэн яагаад ч юм бэ бүү мэд, тэр бодлоо орхидоггүй ээ. Энэ л намайг хөтөлсөөр зам барихад оруулсан байх гэж би боддог. Зам засах буянтай ажил гэж ээж минь ч намайг дэмжсэн. Хүний байтугай малын хөлд гишгэгдэх нэг чулуу зайлцуулах нь эрхи маань уншихаас дээр гэж эмээ минь ч ярьдаг байсан. Энэ бүхэн л намайг энд авчирсан байх л даа.

Ингэж ярихыг нь сонсоход би Дологийг цоо шинээр гайхан харж, харин ч өөрийгөө чамлан, тийм их юм мэддэг, тийм их юм боддог хүнтэй юу ч дамжлаад хaa ч явсан ичмээргүй, тэр байтугай бахархмаар санагдаж билээ.

xxx

Зурагтын дэлгэцнээ алтан гадас одон гардан авч байгаа энэ эмэгтэйг Долог гэж би танилаа. Ээж бүр өөрөө шагнуулсан юм шиг баярлаж:

- Ийм хүн одон авалгүй яахав, бүр баатар болно доо. Би ч Дологийгоо хол явах хүн гэж мэдэж байсан юм л даа гээд над руу харахад түрүүнээс хойш чимээгүй суусан эхнэр маань хажуугаас оролцож
- Өчнөөн жил гавьяа байгуултлаа зүтгэсэн юм бол хуруундаа ганц гархи аваад зүүчхээ яагаав дээ хэмээн намжирдав. Би ч дуугарсангүй. Хэрвээ дуугарсан бол “Алтан гарыг алтаар чимээд яах вэ дээ. Бүдэгхэн одны гэгээг олж харахад билгийн хараа хэрэгтэй ажээ” гэж хэлэх байсан даа. Ж.Лхагва

НЭГДҮҮГЭЭР ХЭСЭГ. УНШИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

“Бүдэгхэн одны гэгээ” эхэд хөдөлмөрч хүнийг амжилт ямагт дагадгийг жирийн нэгэн ажилчин бүсгүйн жишээн дээр харуулжээ. Эхийг дараах даалгаврын хүрээнд задлан шинжлээрэй.

[25 оноо]

1. “Дамнуурган тэвш дамжилж явааг нь анх харахад хаахна очоод нуруу нь хуга үсрэх бол гэж бодмоор. Бор гарынх нь хэдэн бодино хуруу хүрзний иш атгаж хүрмээргүй. Тэгсэн мөртлөө ямар гэж санана. Нэг ажил дээр хамт тавигдчихвал ганц суниах зөв өгөлгүй, ёстой нэг сунгаж өгнө дөө.” гэсэн өгүүлбэрт ямар утга илэрч байгааг тайлбарлаарай. Ямар хэрэглүүрээр түүнээ баталж болох вэ?

/4 оноо/

- Утга :
- Утгыг илэрхийлэх хэрэглүүр:
-
-

2. “Материалаар суучихсан юм уу, бороо шороотой гээд ажил багатай байвал “Одоо юу хийхэв” гээд бригадын даргыг ч зүгээр суулгахгүй.... Би гадаадад сурдаа, зуныхаа амралтаар ирчхээд бас энэ барилга дээр юухан хээхэн хийдэг байлаа л даа. ...” гэсэн өгүүлбэр дэх тодруулсан үгийн утгыг юу гэж ойлгож байгаагаа тайлбарлаад юухан хээхэн гэдгийг ойролцоо утгатай үгээр солин найруулаарай.

/4 оноо/

- Юухан хээхэн -.....
-
-
-
-

3. Дологт хандаж хэлсэн бусдын үгийн дүрслэх ур маягийг тодорхойлоорой.

/4 оноо/

Бусад дүрийн дүгнэлт	Дүрслэх ур маягийг тодорхойлох
Ямар тийрэн шиг амьтан бэ
Эм хүн биш ажлын луус
Баярлалаа баярлалаа өглөгийн эзэн
Лусын дагина

4. “Хэрвээ дуугарсан бол “Алтан гарыг алтаар чимээд яах вэ дээ. **Бүдэгхэн одны гэгээг олж хараад билгийн хараа хэрэгтэй ажээ”** гэж хэлэх байсан даа.” гэсэн би баатрын үгийн далд утгыг тайлбарлахдаа тодруулсан үгэн дээр тулгуурлаж гаргаарай. /6 оноо/

.....
.....
.....
.....
.....

5. Дологт хандах би баатрын хандлага ямар байсан бэ? Түүний үзэл бодлыг өөрчлөхөд Дологийн хэлсэн ямар үг илүү нөлөөлснийг эхээс жишээ татаж 40-50 үгэнд багтаан дүгнэж бичээрэй. /7 оноо/

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ. БИЧИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

“Бүдэгхэн одны гэгээ” зохиолын Дологийн нэгэн адил ажил хөдөлмөрөөрөө тэргүүлж, амжилттай яваа нэгний тухай магтсан өнгө аяс бүхий эх бичээрэй. Ингэхдээ

- Баатрынхаа гадаад төрх
- Дотоод мөн чанар, зан ааш
- Хувь хүний давтагдашгүй онцлог,
- Сул ба давуу тал
- Сонирхол дадал зуршил
- Бусдын хэлсэн үг, үнэлэмж зэргийг оруулаарай. /Үгийн тоо 250-300

/25 оноо/

Засагч багш нарт зориулав